

РОЗДІЛ 3

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

Гордієнко Валентина
Київ

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Автор піднімає питання застосування компетентнісного підходу у процесі професійного вдосконалення і розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти. Професійний розвиток викладачів варто перевести з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку здатності практично діяти і творчо застосовувати здобуті знання й набутий досвід у різних ситуаціях. Характерними рисами професійного розвитку викладачів шляхом використання компетентнісного підходу є підвищення ролі суб'єкта в соціальних перетвореннях, його здатність зрозуміти динаміку процесів розвитку

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, викладач закладу фахової передвищої освіти, самовдосконалення.

Постановка проблеми. Зростання впливу людського капіталу на суспільний розвиток України, формування нової системи освіти зумовлює необхідність стратегічних змін у фаховій передвищій освіті. Ці зміни позначатимуться на підвищенні рівня їх відповідності актуальним сучасним і перспективним потребам особистості, суспільства, держави. Адже саме ця підсистема є одним із основних постачальників кадрів для національного та регіональних ринків праці. Відповідно, інноваційний контекст змін у фаховій передвищій освіті полягає, насамперед, у забезпеченні умов для розвитку та формування професійних компетентностей майбутніх випускників, необхідних їм у професійній діяльності, що неможливо без постійного професійного розвитку і самовдосконалення викладачів цих закладів освіти.

Загальновідомо, що освіта потребує компетентних викладачів, які завдяки критичному мисленню й відповідальності будуть здатні не лише до накопичення певної суми знань, а й уміння мислити та застосовувати їх за будь-яких обставин.

Виклад основного матеріалу. Чинні нормативно-правові документи містять основні положення щодо реалізації компетентнісного підходу в освіті та визначення ключових компетентностей педагогів і тих, хто навчається, а саме: Закони України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII та «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII; Наказ МОН України «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів» від 01.06.2013 № 665; Національна рамка кваліфікацій від 23.11.2011 № 1341.

Зазначимо, що поняття «підхід» означає певну сукупність різноманітних засобів та прийомів, які діють певним чином на щось, на когось, у науковому розумінні характеризують як вихідну позицію, що складає основу дослідницької діяльності.

Загальною ідеєю компетентнісного підходу є компетентнісно-орієнтована освіта, що спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях своєї життєдіяльності [4].

Специфіка компетентнісного підходу полягає в тому, що засвоюються не «готові знання», а «прослідковуються умови походження даного знання» [2, с.36]. Ю. Лебедеко зазначає, що «компетентний фахівець відрізняється від кваліфікованого тим, що він не лише володіє певними знаннями, уміннями та навичками, що необхідні для його плідної професійної діяльності, а й реалізує їх у своїй роботі; завжди саморозвивається та виходить за межі своєї дисципліни; вважає свою професію великою цінністю» [2, с.87].

Компетентнісний підхід професійного розвитку викладачів фахової передвищої освіти переміщує акценти із процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку здатності практично діяти і творчо застосовувати здобуті знання й набутий досвід у різних ситуаціях.

Визначальними складниками компетентнісного підходу виступають «компетенції», «компетентності», «професійна компетентність». Системні та багатокомпонентні поняття «компетентність» і «компетенція» застосовують для опису якості підготовки і діяльності фахівців. Ці слова є похідними від слова компетентний (від лат. *competo, competens* – досягати, відповідати, підходити). Однак опрацьовані наукові дослідження дають можливість стверджувати, що, незважаючи на структурну схожість, ці поняття не є тотожними.

Словник іншомовних слів [5, с.234] подає таку характеристику поняття компетентності. Це володіння знаннями, які дозволяють судити про що-небудь, висловлювати вагоме, авторитетне судження. Поняття компетенції (лат. *competentia* – що належить за правом) визначають як коло повноважень будь-якої установи або особи; коло питань, у яких дана особа володіє пізнанням, досвідом. Якщо компетенція – це насамперед задані вимоги до освітньої підготовки, сукупності знань, способів діяльності, якостей особистості, то компетентність – уже існуюча якість, реальна демонстрація набутих знань і відповідних умінь, навичок людини як суб'єкта професійної діяльності, володіння нею відповідними компетенціями і здатність їх застосовувати у відповідних професійних ситуаціях.

Оригінальністю вирізняється бачення цієї проблеми Міжнародною комісією Ради Європи, якою було сформульовано перелік ключових компетенцій з використанням логічно визначеного ряду: *вивчати - шукати думати - співпрацювати - діяти - адаптуватися*. Серед восьми ключових компетенцій для навчання упродовж життя робоча група з підготовки звіту Європейській раді в Стокгольмі і Єврокомісії виділила:

- навички рахування та письма / компетенція в галузі рідної мови;
- базові компетентності в галузі математики, природничих наук і технології /математична і фундаментальна природничо-наукова та технічна компетенції;
- іноземні мови /компетенція у сфері іноземних мов;
- використання інноваційних технологій / або інформаційні та комунікаційні технології / комп'ютерна компетенція;
- здатність та уміння навчатися /навчальна компетенція;

- соціальні навички / міжособистісна, міжкультурна та соціальна компетенції, а також громадянська компетенція;
- підприємницькі навички /компетенція підприємництва;
- загальна культура та етика / культурна компетенція [6, с.4-8].

У рамках проекту ПРООН «Освітня політика та освіта «рівний – рівному» науковці запропонували орієнтовний перелік із 7 ключових компетентностей: уміння вчитися, загальнокультурна, громадянська, підприємницька, соціальна, компетентності з ІКТ, здоров'язберігальна [1,с.90]. Поняття компетентності охоплює задані навички (вимога виконувати індивідуальні завдання); використання знань і вмінь на робочому місці на рівні встановлених вимог (стандартів) до даної роботи; здатність відповідально виконувати обов'язки і досягати очікуваних результатів; рішення в нестандартних ситуаціях; здатність застосовувати знання і вміння в нових умовах виробничої діяльності.

В умовах сучасної української системи освіти, зокрема фахової передвищої, компетентнісний підхід дає змогу викладачам перейти у своєму професійному розвитку від його орієнтації на відтворення знань до їх застосування у більш досконалії формі; покласти в основу стратегії професійного розвитку гнучкість форм і методів на користь розширення функцій і завдань педагогічної діяльності; пов'язати більш тісно мету професійного розвитку із ситуаціями їх реалізації у навчальному процесі; орієнтувати педагогічну діяльність на нескінченну розмаїтість професійних ситуацій.

Критерієм якості професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти виступає професійна компетентність. Її характерними рисами вчені називають підвищення ролі суб'єкта в соціальних перетвореннях, його здатність зрозуміти динаміку процесів розвитку.

У Кваліфікаційних характеристиках професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів відображено їхні компетентності, під якими розуміють якість дій працівника, що забезпечують адекватне та ефективне вирішення професійно важливих предметних завдань, що мають проблемний характер, а також готовність нести відповідальність за свої дії) [3].

Аналіз наукових джерел уможливив визначити дефініцію «професійна педагогічна компетентність викладача закладу фахової передвищої освіти» як інтегральне утворення, що представлене системою теоретичних знань, практичних умінь, соціально значущих і професійно важливих якостей особистості, сформованої мотиваційно-ціннісної сфери та набутого досвіду, діалектичний взаємозв'язок яких забезпечує результативність його професійної педагогічної діяльності в умовах закладу фахової передвищої освіти.

Застосування компетентнісного підходу до професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти передбачає опанування сукупністю загальнопедагогічних, загальнокультурних і комунікативних умінь та інтегративних якостей особистості викладача, спроможного аксіологічно, педагогічно, психологічно, методично та управлінськи доцільно організовувати свою професійну діяльність, спрямовану не лише на виховання та навчання, а й на власний саморозвиток.

Ми розглядаємо професійну компетентність викладача як інтегральну особистісну якість, сукупність професійних компетенцій, що зумовлюють готовність до педагогічної діяльності.

Висновки. Не викликає сумніву необхідність створення неперервної системи професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти на основі компетентнісного підходу, оскільки професійна педагогічна компетентність є цілісною інтегративною особистісною характеристикою викладача, адже передбачає безперервне становлення педагогічного працівника, який спроможний аналізувати сучасні тенденції розвитку освіти й науки, провадити освітню діяльність випереджального характеру, бути об'єктом і провідником позитивних змін, мати високі показники інтелектуального розвитку й емоційного інтелекту.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі пов'язуємо з аналізом існуючих шляхів професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти та методик залучення цієї категорії педагогічних працівників до професійного самовдосконалення.

Література

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2014. 90 с.
2. Лебеденко Ю. М. Компетентнісний підхід в системі вищої школи / Ю. М. Лебеденко // Гуманізм та освіта: матеріали ІХ міжнар. наук.-практ. конф. МНПК, 2008. С.93–95.
3. Наказ МОН України «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів». URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative>
4. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка; АПН України, Ін-т педагогіки. К: Пед. думка, 2001. 516 с.
5. Сисоєва С.О. Концепція педагогічної технології // Педагогічний процес: теорія і практика: зб. наук. пр. / К.: Наук. світ, 2012. Вип.2. С. 105–113.
6. Словник іншомовних слів: близько 10000 тис. слів / [уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута]. К.: Наук. думка, 2000. 662 с.

Грицай Сергій
Суми

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена проблемі розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах неперервної освіти, а саме аналізу організаційно-методичних умов розвитку особистісно-професійної компетентності педагога.

Ключові слова: *особистісно-професійна компетентність, неперервна освіта, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний компоненти.*

Постановка проблеми. В умовах, коли змінюється освітня стратегія, професійна компетентність учителя набуває надзвичайної актуальності. А це першочергово підвищує вимоги до якості підготовки майбутнього вчителя та подальшого